

ORO-HYDROGRAFIE

Blad 6 (Oro-hydrografie) van de eerste uitgave van de Atlas van België wordt, om een drievoudige reden, door een nieuwe kaart vervangen.

Vooreerst is er de kaartvoorstelling uit de vorige uitgave, die niet meer voldoet aan de moderne wetenschappelijke generalisatienormen die zich opdringen bij elke schaalverkleining van een kaart.

Op de tweede plaats eist de studie van het fysisch-geografisch landschap een oro-hydrografische basiskaart, waarvan de veralgemening en de voorstelling zódanig zijn dat de morfologische eenheden maximaal tot uiting komen. De typische karakteristieken van het rivierennet moeten, zelfs bij sterke schaalverkleining, nog steeds herkenbaar zijn.

Uiteindelijk zijn enkele niet-onbelangrijke wijzigingen in de hydrografie tot stand gekomen in de laatste decennia, zodat een bijwerking zich noodzakelijk opdrong. Denken we hierbij zeer concreet aan de wijzigingen in het Schelde-estuarium, de Oosterschelde, de Vlaamse Banken, aan de recente havenuitbreidingen en kanaalwijzigingen alsook aan verschillende nieuw-geconstrueerde waterspaarbekkens.

In plaats van de vorige stereografische projectie werd nu de conforme kegelfoelingsmethode van Lambert gebruikt. Deze laatste is dezelfde als voor de topografische basiskaart, waarbij de meridianen door rechten voorgesteld worden en de parallellen door cirkelbogen.

Om de tijdrovende generalisatie enigszins te beperken is men voor deze oro-hydrografische kaart op 1:500 000 uitgegaan van de topografische kaart op schaal 1:50 000 in plaats van de kaart op 1:25 000. De lineaire fotografische schaalverkleining, die pas na de veralgemening op 1:50 000 gebeurde, is hierbij dus 1:10. Voor de gebieden buiten de grenzen is men eveneens vertrokken van dezelfde basisschaal om een homogene veralgemening van de kaart te bekomen.

De *kwantitatieve generalisatie* is gebaseerd op de gangbare moderne kartografische theorieën. Op deze manier zijn de rivieren van de laagste orde niet zo maar achterwege gelaten, maar zijn ze proportioneel redelijk vertegenwoordigd in het veralgemeend rivierennet. Inderdaad, de drainagedichtheid per eenheid kaartoppervlakte is voor de verschillende streken verhoudingsgewijs praktisch dezelfde gebleven.

Na de grotendeels mathematische kwantitatieve generalisatie, is bij de *kwalitatieve generalisatie* vooral rekening gehouden met het streektyperend karakter van het rivierennet en met de morfologische betekenis van bepaalde kenmerkende hoogtelijnen. Een rivier, die tijdens de kwantitatieve generalisatie werd weerhouden, doch niet kenmerkend is voor het ganse rivierbekken van hogere orde, waartoe zij behoort, werd tijdens de daaropvolgende kwalitatieve generalisatiefase vervangen door een andere waterloop die ofwel het rivierpatroon zelf typeert en/of de morfologie en de structuur van de ondergrond accentueert. Zo bijvoorbeeld zijn het asymmetrisch drainagepatroon van de Maas, stroomafwaarts van Namen, en het parallelle patroon van de Condruzische rivieren duidelijker bewaard gebleven na het kwalitatief veralgemeningsproces. De diepe insnijding van een aantal rivieren in Hoog-België wordt in sterke mate geaccentueerd door de keuze van de hoogtelijn van 150 m. Het gebruik van een fel-contrasterende gele tint voor de hoogtezone 100-150 m versterkt dit nog en verduidelijkt het verschil in dalvorm van het rivierverloop doorheen de Fagne-Famenne en de Condroz.

De keuze van de voorgestelde reeks hoogtelijnen werd qua aantal wel bepaald door zuivere generalisatie-overwegingen, maar de equidistantie werd geïnspireerd door de *regionaal-morfologische eenheden* van het land. Ook dit wordt op de kaart duidelijk benadrukt door het gebruik van welbepaalde kleurtintengroepen. Een aantal voorbeelden maken dit duidelijk.

De gronden die tijdens de lage zeespiegelstand vrijkomen (strand, slikken en platen) zijn wit gebleven, wat een zeer logisch en duidelijk beeld verschaft. Het Poldergebied komt niet enkel tot uiting door zijn dicht drainagenet maar wordt door zijn diep-groene kleurtint nog klaarder weergegeven. De keuze van de 10 m-hoogtelijn isoleert sprekend de Vlaamse Vallei van de rest van de Vlaamse Laagvlakte. Het reserveren van de gele kleur voor het gebied boven de 50 meter hoogte laat Midden-België goed naar voor komen. Door de vlugge opeenvolging van de hoogtelijnen van 10 m, 20 m en 50 m, vooral in het oosten, waar het plateau van Midden-België nog goed bewaard is, tekent het talud tussen Laag- en Midden-België zich daarbij vrij duidelijk af. De 20 m-hoogtelijn accentueert ook nog een aantal cuesta-achtige verhevenheden, zoals die tussen Knesselare en Zomergem alsook die van het Land van Waas en van Boom en verder die van Putte en Herselt. Een tussenhoogtelijn van 75 m is bedoeld om plaatselijk de morfologie beter te typeren zoals de asymmetrie van het Kempisch Plateau en de heuvelruggen van het Hageland. De hoogtelijn van 150 m laat niet enkel de Vlaamse Heuvels in het oog springen, maar accentueert de opdeling van de Laagplateaus van Midden-België, de Fagne-Famenne-depressie en de Condroz-heuvelruggen, die op hun beurt ook nog door de tussenhoogtelijn van 250 m scherper gesteld worden.

Eén van de duidelijkste eigenschappen van deze nieuwe kaartgeneralisatie komt tot uiting in de Ardennen. Wat het hoogtelijnenpatroon of -trajekt zelf aangaat, komt het plateau-karakter nu heel wat beter tot uiting door het supprimeren van de grillige hoogtelijnenbochten, daar waar de rivieren door de generalisatie achterwege werden gelaten. Waar de hoogtelijnendetails echter toch bewaard zijn gebleven, springen de morfologische karakteristieken dan ook des te beter naar voor. Dit is juist typisch voor de diep-geërodeerde rivierdalen, vooral daar waar sterk-ingesneden meanders de rivier kenmerken zoals bepaalde delen van de Semois, de Ourthe en de Amblève. Aldus komt niet enkel het streekkarakter zeer goed tot uiting, maar zo is er ook een betere concordantie tussen orografie en hydrografie ontstaan.

Het benadrukken van de kleur- en tintverschillen vindt zijn oorsprong in de didactische opdracht van de kaart alsook in het feit dat, bij een eventuele schaduwopdruk, de hypsometrische kleuren nog voldoende moeten kunnen onderscheiden worden. De orografie wordt verder aangevuld met een beperkt aantal hoogtegetallen, die ofwel aan geïsoleerde hoogtezones een preciesere absolute hoogtekotering bezorgen, ofwel landschappelijk-typerende heuvels aanduiden, ofwel een beter idee geven van de ligging van de waterscheidingskam, zoals op het Kempisch Plateau. In bepaalde gevallen zelfs werd een te kleine en dus niet-tekenbare hoogtelijn vervangen door een hoogtegetal zoals bovenop de Oudenberg ten oosten van Geraardsbergen. De hoogtegetallen en -lijnen buiten de grenzen, refereren naar het Belgisch nulniveau van de Tweede Algemene Waterpassing.

Volledigheidshalve vestigen we nog even de aandacht op de volgende punten. De kanalen werden minder-sterk geaccentueerd dan bij de vorige uitgave. Toch verdoezelen ze nog enigszins het natuurlijk hydrografisch net, zoals bijvoorbeeld het noordwest-zuidoost-lopende Albertkanaal in een overwegend noordoost-zuidwest-gericht rivierenpatroon. De havens, de binnenwateren en meren zijn in het lichtblauw aangeduid, waardoor ze een bijzondere selectiviteit bezitten, daar ze meestal in de donkerste kleurtinten van de laagste en hoogste hoogtezones (donkergroen en donker oranje-bruin) voorkomen.

De duinen worden zo mogelijk door hoogtelijnen aangegeven, daar een afzonderlijke signatuur eerder op een geomorphologische interpretatie zou wijzen. Voor het Poldergebied van de Schelde-linkeroever werd geopteerd voor de aanduiding van het typische drainagesysteem, alhoewel de havenwerken in uitvoering het vroegere landschap totaal verstoren.

De namen van de Belgische lokaliteiten, die op de kaart aangegeven zijn, zijn deze van de fusiegemeenten (bevolkingscijfers op 1.1.1978).

Principieel werden enkel de Belgische streeknamen in kaart gebracht: eerst in de eigen streektaal, vervolgens in de tweede landstaal.